

SZABÓ LAJOS:

KÖZEL BOLOGNÁHOZ – SOPRONTÓL TÁVOL
(Gondolatok a szociális képzések átalakulása kapcsán)

1990-ben – tizenöt évvel ezelőtt - több képzőintézmény képviselője gyűlt össze Sopronban, hogy közösen alakítsák ki a szociális képzések korszerű rendszerét. Ez a találkozó hosszú távra meghatározta a képzések szerkezetét és fejlődésirányát. Nem túlzás azt állítani, hogy Sopron mérföldkő volt a szociális képzések hazai történetében. Most amikor a „bolognai folyamat” nyomán egy olyan jelentős szerkezetátalakulás zajlik, amely döntően meghatározza e képzések jövőjét, ismét jogosan beszélhetünk egy újabb mérföldkőről. Hozzá kell tennünk azonban azt, hogy a jelen átalakulási folyamat során egyre inkább eltávolodunk a Sopronban kialakított normáktól, és élesen vetődik fel az a kérdés, hogy e változások hogyan érintik a szociális képzések minőségét. Ahhoz, hogy reális választ tudjunk adni erre a kérdésre vissza kell tekintenünk a Sopronban körvonalazódó képzésekre megvizsgálva azt, hogy milyen pozitív hozadéka volt a közös munkának, és arra is, hogy milyen problémákat vetett fel, és milyen nehézségek forrása lett a későbbiekben.

A közös képzési koncepció pozitív elemei:

A Sopronban kibontakozó képzési program egyik lényeges vonásaként emelhető ki az, hogy, egy olyan angol-szász gyökerű modellel alapult, amely a szociális munkát árnyalt, kvalifikált mesterségként fogta fel, amelynek megalapozásához komplex ismereti háttérre és igényes gyakorlati felkészítésre van szükség, miközben komoly figyelmet szentelnek a szakmai személyiség alakítására is. Fontos látnunk azt, hogy e modellt közvetítő - főleg amerikai - szakértők személyükben is egy igényes, szemléletében a szociális munka „aranykorát” idéző, radikális színezetű, életerős vonulatot képviseltek, miközben a közös lelkesedés és optimizmus rácsengett a rendszerváltás hangulatára és arra a várakozásra, hogy a szociális munka dinamikus feljutó, a társadalom részéről is magasan értékelt mesterség lesz. Jelentős új elem volt a képzés egységes rendszerének kialakítása, valamint a minőségi kontrollt és fejlesztést biztosító Iskolaszövetség létrehozása. A nappali képzés megjelenése és a nagy presztízsű képzőhelyek bekapcsolódása szintén erősítették a képzési pozíciókat.

Figyelembe véve az elmélet és gyakorlat arányát, a szeminarizáció és személyiségfejlesztő munka fontosságát, a képzés súlypontjait tekintve egy szilárd alapon nyugvó, praxis-orientált - legalább négyéves - képzés keretében valósulhatott meg.

A kezdet problémái

A képzések nagy lendülettel, viszonylag sok képzőhelyen indultak meg, és komoly versengés volt e képzőhelyek között, a központi támogatások megszerzésére. A források szétforgácsolása és parciális érdekek érvényesítése vezethetett ahhoz, hogy nem születtek meg a szociális képzések önálló intézményei, hanem a már meglévő - eltérő képzési profilú - intézmények keretében kellett e képzéseknek szerveződni. Ennek lett a következ-

ménye az, hogy sok szociális képzés a „fő irányok” mellett háttérbe szorult, kiszolgáltatott lett, és ennek nyomán maradtak el a jelentősebb stábfeljesztések, és elmaradt a praxis-orientált oktatás korszerű feltételeinek biztosítása is (ez különösen vonatkozik az intenzív kiscsoportos munkára, a hallgató személyes szakmai fejlődését követő tutoriális jellegű támogatásra, valamint a terepintézményekkel való szoros együttműködésre).

Az, hogy a magyar felsőoktatási-finanszírozási rendszer preferenciái miatt a képzőintézmények elsősorban a nappali képzések indításában voltak érdekelték, és háttérbe szorultak a munka melletti képzések, két komoly következménnyel is járt: az egyik az, hogy eltérően a nemzetközi tendenciáktól a hallgatók jelentős része „iskolapadból iskolapadba érkezve” kezdte meg tanulmányait és kevés élettapasztalattal, jóval fiatalabban került a szociális képzésekbe, a másik pedig az, hogy a munka melletti képzések jórészt periférikusan kezelt, alulértékelt és alulfinanszírozott képzési programokként maradtak fenn. A szociális szakmának szembe kellett néznie azzal is, hogy úgy fogadott be területeire jelentős számban nem szakirányban képzett diplomásokat, hogy nem ösztönözték és nem támogatták őket a szakirányú képzettség megszerzésében, ehelyett tágra hagyták a szociális ellátásban foglalkoztatottak alkalmazási-képesítési kritériumait. Ennek kapcsán a szakmapolitikusok mindig az „átmeneti korszak toleranciájának” szükségességét hangsúlyozták, de a képesítési követelmények rossz szabályozása nyomán a helyzet konzerválódott és tizenöt év elteltével azt kell látnunk, hogy ez a szociális szakma ellehetetlenüléséhez vezetett.

Sopron „örökségének” tekinthető az is, hogy a képzések kialakítása során különféle érdekeltségek mentén olyan képzési irányok jelentek meg, amelyek előfeltételezték a szociális szakma differenciálódását a különböző képzettségi-alkalmazási szintek és alkalmazási területek együttes jelenlétével. Ennek mentén futott fel a szociálpedagógus képzés, és ennek mentén jelentek meg a különféle közép és felsőfokú szociális képzések, miközben szakmai mozgásterük, kompetenciájuk nem tisztázódott megfelelően.

Várható volt az is, hogy a demográfiai mozgások nyomán a pedagógusképző intézmények abban lesznek érdekelték, hogy növeljék a „profil bővítő” szociálpedagógus képzések volumenét, tekintet nélkül arra, hogy van-e e képzéseknek reális felvevő piaca. Így állhatott elő az a helyzet, hogy ma több szociálpedagógust képeznek, mint szociális munkást, miközben a végzett szociálpedagógusok jelentős arányban a szociális munkások primer alkalmazási területein jelennek meg. A közép és felsőfokú képzések mára már nehezen átlátható tömege - az „OKJ”-s képzések szabadpiacán - a reális szükségletek és képzési minőség megbízható kontrollja nélkül burjánzik, miközben nincs átgondolt, világos válasz arra, hogy valójában mire is készítene fel ezek a képzések, és milyen feladatkörökben, milyen tevékenységi tartalommal hasznosulhatnak az itt szerzett képzettségek. A megengedő alkalmazási feltételek nyomán alkalmazásuk ugyanakkor tovább rontja a magasabban képzett szociá-

lis munkások munkaerő-piaci esélyeit, és gyengíti a szociális ellátások minőségét.

Végül beszélnünk kell a gyakorló terepek nehézségeiről. Ezek a nehézségek a képzések indulásától jelen voltak, amikor is - néhány intézményen kívül - hiányoztak azok a szakmai műhelyek, ahol a hallgatók egy igényes szakmai-intézményi kultúrában ismerhetnék meg a szociális munka gyakorlatát. A várakozásoktól eltérően a kilencvenes évek közepétől az ellátórendszer az önkormányzati nyomások közt sodródva jelentősen meggyengült, elmaradtak azok a szükséges fejlesztések, amelyek nyomán az alkalmazás terepein minőségi szociális munka bontakozhatott volna ki, és a szociális munka professzionalizációja úgy akadt el, hogy a szociális munkások egyre inkább „technikusi szintre” redukált szerepkörökben jelennek meg, miközben a szociális munka mint kvalifikált szakma, folyamatosan devalválódik. Ehhez járult hozzá annak a „szociális szakvizsga rendszer”-nek a bevezetése, amely alacsony óraszámú keretek között - és a szociális szakképzésekhez viszonyítva gyengébb tartalommal - utat nyitott ahhoz, hogy sokan a szociális munkakörökben foglalkoztatottak közül megkerülhessék a szociális képzettség valós megszerzését. „Szakirányait” nézve, ezt a vizsgát legfeljebb egy szakterületi bevezetésnek lehetne tekinteni, és nem vethető egybe a különféle kvalifikált posztgraduális képzések szakvizsga kimenetével (ld. pl.: a szakorvosi, szakpszichológusi, szakjogászi, szakmérnöki képzéseket). Ebben a formában ez a szakvizsga rendszer komolytalan és rontja a szociális szakma presztízsét, miközben ellentétes a posztgraduális szakirányú képzések kialakítására irányuló felsőoktatási törekvésekkel.

Ha a szociális képzések és a szociális szakmák helyzete kapcsán megpróbálunk őszinte és kritikus önvizsgálatot tartani, akkor azt is el kell mondanunk, hogy a helyzet alakulásában komoly felelősége van a képző intézményeknek, amelyek éppen a szociális munka ismeretek terén nyújtották a legkevesebbet, miután szellemi investációjuk ezen a területen az elmúlt tizenöt évben meglehetősen szerény volt. Azt kell mondanunk, hogy kiválóan oktattunk elméleti - társadalomtudományi és pszichológiai - tárgyakat, miközben a képzések szociális munka blokkja mesze elmarad a többitől. A szociális szakma jelen állapotáért azonban felelősek a képzéseket meghatározó tárcák, a hazai szociálpolitika és ellátórendszer fejlesztői és finanszírozói, az erőtlén szakmai szervezetek, a szakmai szempontokat mellőző, rövid távú érdekek mentén manőverező alkalmazók, és maguk a szakmai közösségek is, amelyek nem képesek egy szakma imázsát kialakítani, közösen fellépni és érdekeket érvényesíteni. A hazai szociális munka ma nagymértékben kiszolgáltatott és demoralizált. Azt is mondhatjuk, hogy válaszüthöz érkezett, és a jelen átalakulási folyamat lényegesen befolyásolja majd azt, hogy merre tart tovább: a szociális munkásokat szűk mozgásterű ügyintézőkként foglalkoztató területként (amely kapcsán nevezhetjük őket akár esztendőszerekeknek, koordinátoroknak, vagy bárminek) vagy a segítő társszakmák követelményszintjével összemérhető, magas szinten felkészült, kompetens

szociális segítőkre építő minőségi szakma kialakítása felé.

Akárhogy is alakul sorsa, abban a képzések meghatározó szerepet fognak játszani, így gondosan mérlegelnünk kell azt, hogy átalakulásuk milyen következményekkel járhat.

Hogyan érinti a „bolognai folyamat” a hazai képzések és szociális szakma alakulását?

Talán elmondható az, hogy az amerikai gyökerek nyomán a hazai szociális képzések nyitottan és nagy várakozással tekintettek egy olyan felsőoktatási szerkezetátalakulás felé, amely hasonlóan az amerikai képzéshez, többciklusú modellt kínál fel a főiskolai és egyetemi képzések illeszkedésével és a doktori programok felé is nyitó karrier ívvel. Úgy gondoltuk, hogy ez a szerkezetátalakulás nagyban segíteni fogja a szociális képzések fejlődését és a szociális szakmák megerősödését. Az első probléma azonban amivel szembe kell néznünk az az, hogy a képzés alapszintjén a jól kimunkált főiskolai képzést a szerkezetátalakítás során úgy bontják meg, hogy a képzés nemcsak óraszámában redukálódik, hanem a praxist megalapozó tárgyak belső arányai is megbomlanak, jelentősen gyengítve a gyakorlati segítőkészségre való felkészítést. Mindez érinti a kiscsoportban folyó felkészítést, szemináriumokat, a terepgyakorlatok kínálatát és intenzitását, a segítő tevékenység végzéséhez szükséges készségek fejlesztését, de tantárgyi óraszámok csökkentésével, tantárgyak összevonásával a szociális munka módszertani tárgyainak megfelelő jelenlétét is a képzésben. A BA program végén a hallgatóknak ezzel a szerény munícióval kell elindulniuk, a szociális segítség nehéz terepein. Ez a helyzet csak akkor lenne elviselhető, ha a terepre érkező pályakezdő, a szociális munka szilárd intézményrendszerében, jó minőségű szakmai műhelyekben sajátíthatná el szakmája művelésének gyakorlati elemeit, miközben reális lehetősége lenne arra, hogy egy következő képzési ciklusban tudása és praxisa tovább épülhessen. A realitás azonban az, hogy nagyobb az esélye annak, hogy instabil, rosszul működő intézményekben, szakmailag nem eléggé felkészült stábokban kell boldogulnia, miközben kérdéses az, hogy egy újabb képzési ciklusba bekapcsolódva tovább építheti-e mesterségét. Azt feltételezhetjük, hogy az új képzési szerkezetben a BA egy tömegoktatás jellegű, kevesebbet nyújtó alapképzésé válik, miközben nem jön létre egy olyan ráépülő képzési ciklus, amely a praxis magasabb szintű, hatékonyabb művelését tenné lehetővé. Ez azonban egy olyan gyakorlatias mesterségnél, mint a szociális munka nagyon súlyos kérdéseket vet fel. Ha a felvetődő problémákat közelebbről megvizsgáljuk, akkor azt láthatjuk, hogy a BA szint kialakítása során kitapintható egy olyan törekvés, hogy a lehető legkevesebb befektetéssel fussanak ezek a képzési programok. Mintha csak az lenne a céljuk, hogy „lehalásszák” azt a szűk minőségi hallgató réteget, amely az MA programokba lépve megfelel az egyetemi elit képzés várakozásainak. A többit a felsőoktatás elereszti, és nem sokat foglalkozik azzal hogy a képzésből kikerülők mit is tud-

nak kezdeni a tanultakkal. Ez a felfogás tetten érhető az oktatási kormányzat utalásaiban is, amikor rövidebb részképzési programok, felsőfokú szakképzések beindítását javasolják az egyetemeknek. Mi azonban a szociális asszisztens képzések kapcsán szerzett tapasztalataink nyomán már előre tudhatjuk, hogy ezeknek a részképzéseknek a szociális munka alkalmazási terepein nincs reális értelme (amire igazán igény van az a szociális alapellátásban gondozási feladatokat ellátó szociális gondozó-ápoló, és a kistéleplülési szociális szolgáltatásokat irányító, koordináló szociális szervező-gondozó).

Ha az MA programok oldaláról vizsgáljuk a képzési szerkezet alakulását, akkor azt láthatjuk, hogy az egyetemi képzések részéről kevés hajlandóság mutatkozik arra, hogy elmozduljanak a tradicionális képzési pozíciókból, és alapvetően azt a törekvést viszik tovább, hogy az adott tudományterület magasszintű művelésére készítse- nek fel - erős elméleti orientáció mellett.

Ez különösen igaz a bölcsész képzésekre, ahol vitathatatlanul van jogosultsága egy ilyen orientációnak, de igaz a társadalomtudományi képzésekre is, ahol viszont az olyan alkalmazási területeken, mint a szociális munka ez a felfogás megkérdőjelezhető. A „szociális munka MA” kibontakozó programja - az „advanced generalist” modellt követve - elsősorban olyan képzési vonulatot képvisel, amely alapot nyújt a szociális munka kutató-sokhoz, az oktatási tevékenységhez, a szociálpolitikai stratégiák magas szintű alkalmazásához, a közösségi intervenciók tervezéséhez, és utat nyithat a kutatói-oktatói karriert megalapozó PhD programokhoz. Ez kétségtelenül fontos képzési vonulat, és jelentős szerepet játszhat a hazai szociális munka fejlődésében, de eltérően az amerikai MA programoktól, nem kínál lehetőséget a szociális munka praxisának továbbépítéséhez. Az MA programok képzési akkreditációjának arisztokratikus szempontrendszere - a ma érvényes kritériumok mellett - eleve lehetetlenné is teszi egy praxisorientált MA program keresztülvitelét az „akadémikusok” által felállított akadálypályán. Ha visszagondolunk arra, hogy a BA programok kapcsán hogyan gyengült meg a képzés, akkor könnyen belátható az, hogy egy praxist továbbépítő - és a gyakorlatban dolgozó szociális szakemberek számára elérhető - képzési kínálat nélkül ez a szakma elvérzik a terepein. A mindennapi gyakorlatban azt láthatjuk, hogy a szociális munka feladatokat ellátók gyakran igen csekély felkészültséggel küszködnek súlyos alkalmazkodási-életviteli nehézségeket mutató klienseikkel, és súlyosan diszfunkcionális családokkal. A gyakran kevésbé súlyos nehézségeket mutató - szelektált - klienskörrel dolgozó klinikai pszichológusoktól ugyanakkor magas szintű szakképesítést, sok éves pszichoterápiás felkészülést, szilárd szupervíziós háttérrel várnak el, és az általuk végzett tevékenység úgy jelenik meg, mint egy nagy presztízsű, minőségi praxis, amelynek komoly rangja van. A praxist továbbépítő amerikai szociális munka MA programokban ehhez hasonlóan - párhuzamosan az elméletorientált MA programokkal - felkínálódik a szociális segítő-tevékenység minőségi továbbépítésének lehetősége.

A hazai felsőoktatási rendszerben járatos olvasó felvetheti azt, hogy miért erőltetnénk a praxisorientált - különféle specializációs irányokba kiépülő - MA programok létrejöttét, amikor lehetőség van a specializációk bevitelére és a praxis továbbépítésére a szakirányú továbbképzések már meglévő rendszerébe illesztve. Ha formai oldalról nézzük, akkor az látható, hogy a szakirányú továbbképzés egy főiskolai alapidplomához kapcsolva nem kínál olyan előmeneteli lehetőséget, mint egy egyetemi képzési kimenet. Pozícióját gyengíti az is, hogy nem zárul szakvizsgával, ugyanakkor mind a képzésben résztvevő, mind pedig az alkalmazó számára jelentős ráfordítást, anyagi áldozatot jelent, miközben - szemben az MA programokkal - nincs felsőoktatási finanszírozási háttere, így indításukban a képzőintézmény érdekeltsége elsősorban a finanszírozási nyomásokat csökkentő bevételi lehetőségben rejlik.

Egyre világosabban látható az, hogy a képzőintézmények anyagi nehézségeik nyomán arra kényszerülnek hogy növekvő tandíjak mellett eladható továbbképzési programokra koncentráljanak, miközben egyre kevésbé tudják figyelembe venni a szakma képzési érdekeit, a képzési minőség megőrzésének szempontjait, és a továbbtanulásra vállalkozók anyagi teherbírását. A praxisorientált munka melletti MA programok azonban nemcsak a presztízsét emelnék a gyakorlati szociális munkának, de egy átgondolt „több lábón álló” támogatási rendszerben, a képzési terhek megosztásával lehetőséget kínálnának a szakmai stábok megerősítésére, és jelentősen hozzájárulhatnának az alkalmazott szociális munka minőségi fejlődéséhez, az alkalmazás terepein folyó műhelymunkához és kutatáshoz. Ha komolyan vesszük az angolszász típusú kétciklusú modellt, akkor a szakirányú képzéseknek ebbe az irányba kell fejlődniük. A szakirányú továbbképzések jelenlegi formája nézetem szerint egy átmeneti kompromisszum, amelyben legalább addig el kellene jutnunk, hogy a legjelentősebb alkalmazási irányokba induljanak képzések, és azok szakvizsgával zárulva váltsák ki a „szociális szakvizsga” jelenlegi rendszerét. Az is elvárható lenne, hogy a közalkalmazotti alkalmazási-besorolási rendszerben ez a szakvizsgával záruló képzés az MA-val ekvivalens értékű legyen.

Végül a képzési minőség kapcsán beszélünk kell a képzések tartalmi, személyi és tárgyi feltételeiről. Az elmúlt tíz-tizenöt évben azt élhettük meg, hogy egy hosszú folyamatban, állandóan romló feltételek mellett haladunk egy felsőoktatási szükségállapot felé. Ennek következménye az, hogy a rövid távú túlélési stratégiák mentén úgy sérül a képzési tartalom, hogy az jó lelkiismerettel már egyre nehezebben vállalható. A szociális munka oktatásában különösen nehézséget jelent az, hogy a finanszírozási nyomások közepette egyre szűkül az a külső - meghívott - oktatói kör, amely a gyakorlati szociális munka tudást közvetíti a hallgatók számára. A gyakorlatok vezetése is egyre inkább baráti-szíveségi gesztusok mentén szerveződik, és ez szinte lehetetlenné teszi egy minőségi követelményrendszer érvényesítését.

Látni kell azt, hogy a szociális szakemberek képzésében jelentős ráfordításokkal lehet hatékony oktatást biztosítani.

tani, és ennek a jelenlegi képzési normatíva messze nem felel meg.

Ha az oktató stábok helyzetéből nézzük a képzést, akkor azt mondhatjuk, hogy a legtöbb szociális munkás képzésben az oktatói arány elégtelen, a terhelések irreálisak és nincs oktatói utánpótlás. Sajátos ellentmondás az, hogy miközben az oktatói-besorolási követelmények magasak, a munkafeltételek egyre tarthatatlanabbak, az oktatói lét egyre szűkül, és egyre többet veszít szellemi mozgásteréből (pl. gyakorlatilag alig lehet konferencia részvételhez támogatást találni; kemény verseny folyik a publikációs támogatásokért; egyre kevesebb szakkönyvet lehet venni; egyre csökkennek a szakmai folyóiratok; és alig van támogatása a nemzetközi kapcsolatok tartásának).

Bármely pontján is vizsgáljuk a szociális képzéseket és a szociális szakmák helyzetét, azzal kell szembenéznünk, hogy az évekkel korábban ígéretesnek tűnő fejlődésük megtorpant és mára a képzés és szakma válságáról kell beszélnünk. A felsőoktatási szerkezetátalakulás a szociális munkások képzése szempontjából - a bolognai folyamatot propagáló szakmapolitikusok állításaival szemben - a képzés minőségét gyengítő folyamat, amely hosszú távon kihat a szociális munkának, mint gyakorlati mesterségnek a művelésére is. Fontos felvetnünk azt a kérdést, hogy merre felé keressünk kiutat ebből a helyzetből. E kérdésre válaszokat keresve a teljesség igénye nélkül néhány szempontot emelnék ki.

A kiút keresés lehetséges lépései:

A főiskolai alapképzés (BA) szintjén:

- az Iskolaszövetségnek ragaszkodnia kellene ahhoz, hogy a képzési idő legalább 7 szemeszter legyen, és ahhoz, hogy a képzési normatíva kialakítása kapcsán figyelembe vegyék a praxis megalapozásához szükséges ráfordításokat;
- újra kell gondolni a képzési szerkezetet, megerősítve a szociális munka blokkot és a gyakorlati tevékenységre felkészítést;
- biztosítani kell az intenzív kiscsoportos képzési formákat (pl. segítő skillek fejlesztése, a gyakorlatok tapasztalatainak feldolgozása, valamint a szeminarizáció terén);
- a BA program gyakorlatainak költségeihez reális fedezetet kell biztosítani és együttműködve a terepintézményekkel stabil, minőségi gyakorló helyeket kell kialakítani, megerősíteni (ld. pl. gyakorló iskolák rendszere a pedagógus képzésben). A praxis minőségét értéken kezelő szakmákban (pl. orvos, pszichológus) a rezidens képzés rendszere nyújt minőségi garanciát. Ezt a szociális szakma nem tudja még megteremteni, de elkerülhetetlenül nagyobb támogatást kell kapnia a gyakorlati képzésnek;
- ehhez meg kell erősíteni a praxis-tárgyakat oktató és gyakorlatvezető szakemberek presztízsét is úgy, hogy a megfelelő óradíjak biztosításán túl az oktatói-besorolási rendszerben is megfelelő helyet kapjanak (az MA program keretében megjelenő tereptanár képzés is erősíthetné helyzetüket, különösen, ha az

adott felsőoktatási intézmény saját tereptanárainak e képzést tandíjkedvezménnyel biztosítaná);

- az Iskolaszövetségnek kezdeményeznie kellene a szociálpedagógus képzés újragondolását, annak koncepcionális és gyakorlati vonatkozásaival (a BA programok akkreditációja ehhez jó alkalmat kínál);
- az Iskolaszövetségnek ezen túlmenően át kellene tekinteni a szociális képzések teljes rendszerét - beleértve a középfokú képzéseket is - újragondolva a képzési célokat, az ezekhez kapcsolódó tevékenységi kompetenciákat, valamint alkalmazási mozgástereket.

Az egyetemi /MA/ képzés szintjén

- meg kellene vizsgálni a praxis-orientált MA programok kialakításának lehetőségét, beleértve az akkreditációs feltételeket, és kezdeményezni kellene a MAB-nál azt, hogy az akkreditációs kritériumok megfeleljenek a realitásoknak;
- fel kellene mérni a szociális munka MA programok munkaerő-piaci, alkalmazási lehetőségeit, és tisztázni kellene a BA és MA képesítésű szociális munkások szakmai mozgásterének, kompetenciájának illeszkedését ill. egymáshoz való viszonyát az alkalmazási területeken.

A szakirányú továbbképzések terén:

- a praxisorientált MA programok hiányában átmenetileg 1-5 szociális munka területen szakirányú továbbképzéseket kellene indítani, és ezeket hosszú távon MA programokként kellene továbbfejleszteni;
- a szakirányú továbbképzések beindítása nyomán kezdeményezni kellene, hogy azok szakvizsgával záruljanak és annak rendszere váltsa fel a jelenlegi szakvizsgarendszert;
- a szakirányú továbbképzésben szerzett képesítést követő legalább 4 közalkalmazotti besorolásban a megszerzett képzettség és szakvizsga az MA végzettséggel ekvivalens értékű besorolást biztosítson.

A doktori /PhD/ programokban:

- a doktori programok kapcsán kezdeményezni kellene önálló szociális munka alprogram kialakítását az oktatói-kutatói utánpótlás megteremtésére, és a hazai szociális munka kutatások ösztönzésére

A szociális szakmák védelme kapcsán:

- a szaktárának felül kellene vizsgálnia az alkalmazási-képesítési kritériumokat, és szabályoznia kellene azt, hogy a szociális ellátórendszerben professzionális szociális munka feladatokat csak szociális alapidiplomával rendelkező szakember láthasson el, és e feladat-körben mást ne lehessen alkalmazni. E feladatkörökben kivételként szociális alapidiploma nélkül csak az lehessen foglalkoztatható, aki már legalább tíz évet folyamatosan szociális munka területén töltött el, és tíz évnél kevesebb ideje van a nyugdíjkorhatár eléréséig. A szociális feladatkörökben foglalkoztatott, szociális alapidiplomával nem rendelkezőket kötelezni kellene a szociális képzettség megszerzésére (ehhez a szaktárca zárt beiskolázású másoddiplomás képzések támogatásán keresztül nyújt-

hatna segítséget). Tarthatatlan az, hogy a szociális képzésekben végzők kiszoruljanak saját szakterületeikről, azért, hogy más szakmák (pl. pedagógus, művelődés-szervező, teológus) foglalkoztatási gondjait ily módon próbálják megoldani;

- külön szeretnénk kiemelni a mentálhigiénikus és mentálhigiénés asszisztens képzéssel rendelkezők alkalmazásának problémáját. Miközben egyetértünk a mentálhigiénés szemlélet fontosságával, és a képzések hozzájárulását e szemlélet alakulásához értékesnek tartjuk, hangsúlyozni szeretnénk azt, hogy ezek nem önálló segítő szakmák, hanem az alapképzettséghez kapcsolódó, szemléletet formáló, és az alaptevékenységet gazdagító képzési programok, így semmi alapja sincs annak, hogy önálló segítő foglalkozásként kezelve bekerüljenek a szociális feladatokat ellátó szakmai-képzési körbe. Azt kell mondanunk, hogy ennek kapcsán korábban a szociális szakmák gyenge önérvényesítési erejét kihasználó egyes képzési lobbik érdeke érvényesült;
  - látva, a szociális alkalmazási területeken jelenlévő kaoszt és a szociális szakmák kiszolgáltatottságát egyre sürgetőbbnek érezzük a Szociális Szakmai Kamara létrehozását. Ezen túlmenően az egyes szociális munka alkalmazási területeknek megfelelően Szakmai Kollégiumokat kellene létrehozni, amelyek a szakterület művelésének szakmai kontrollját képviselnék. Fontos feladatuk lenne pl. az intézményi személyi-tárgyi feltételek, a szakmai tevékenység és tartalom minőségi kontrollja, a vezetői megbízások szakmai véleményezése vétő joggal, valamint a szakmai-etikai kérdésekben való állásfoglalás, érdekvédelem. Hosszú távon mérlegelni kellene a szakmai működési engedély (licence) bevezetését, alkalmazási kritériumként;
  - végül fontosnak tartanánk az intézményi működési feltételek olyan jellegű szabályozását, rögzítését, mint amilyent, pl. a nevelési tanácsadók működtetése kapcsán alakítottak ki. Ez a szabályozás csökkenthetné a szociális szakma kiszolgáltatottságát, és a normatív támogatások feltételeként előírva rászoríthatná az intézményi fenntartókat arra, hogy eleget tegyenek a szakmai elvárásoknak.
- Végigfutva az itt vázolt szempontokon, világosan láthatjuk, hogy komoly kormányzati szándékok és források teremtmése nélkül e változások nem valósíthatók meg.

SZABÓ LAJOS
Iszabo@fibermail.hu

Zárszó

Miközben e sorok írtam az új Felsőoktatási Törvény elfogadásra került, és a törvény alkotók gőzerővel dolgoznak a Szociális Törvény módosításán, ugyanakkor ezekről nem történt és nem történik igazi szakmai párbeszéd. Jogosan merülhet fel az a kérdés, hogy „kész helyzetek”-ben mi értelme van egy kritikai tanulmánynak.

Szeretnék hinni abban, hogy a szabályozásoknak a szakmát kell szolgálniuk és nem mozdíthatatlanok. A mi dolgunk az, hogy megfogalmazzuk azt, hogy a mi szakmánkban milyen feltételrendszerben, milyen tartalommal kell szakmai programokat megvalósítani. Ez egyaránt vonatkozik a szociális képzésekre és az ellátórendszerben folyó szociális segítőtévékenységre.

Vannak korlátozó realitások, amelyekkel kalkulálnunk kell, és vannak határok ameddig kompromisszumokban el lehet menni. Meggyőződésem az, hogy már rég túlcúsztunk ezeken a határokon. Amikor szociális munka tárgyakat tanítok gyakran mondom azt, hogy ezek a tárgyak futurologiai tárgyak, és amikor a hallgató a terep gyakorlaton szembesülve a tananyag és a gyakorlat közötti szakadékkal azt kérdezi, hogy mi is az értelme annak amit tanulunk és egyáltalán lehet-e szociális munkát csinálni, azt szoktam válaszolni, hogy ahhoz, hogy felépítsünk valamit először a fejünkben kell tudni megépíteni, és ha nem hinnék abban, hogy felépíthető, nem állnék fel a katedrára (mostanában a tanterem felé haladva amúgy kissé bizonytalan a járássom).

SZABÓ LAJOS
Iszabo@fibermail.hu

Önkormányzati pénz - oldott pántlikák

Több mint nyolcvan különféle jogcímen juthatnak normatív támogatáshoz az önkormányzatok. A költségvetési törvény mellékletéből kitűnik: ezek összege az idegenforgalmi adóként befolyó minden forinthez hozzárendelt kétforintnyi költségvetési hozzájárulástól a több milliósig terjed, s a település típusához, illetve a lakosság vagy az ellátottak számához kötődik.

A normatív támogatást egyébként a helyhatóságoknak elvileg az adott feladat ellátására kell fordítaniuk, így azt nem csoportosíthatják át, s abban sem érdekeltek, hogy megtakarítsanak belőle. Gyurcsány Ferenc miniszterelnök a közelmúltban a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségének küldöttgyűlésén jelentette be: a kormány csökkenteni kívánja a normatívák számát, és ezzel a címkézett pénzek arányát. Az intézkedés nyomán jelentősen nőhet az önkormányzatok döntési szabadsága, hiszen a rendelkezésükre bocsátott összegnek legalább egy részével szabadon rendelkezhetnek majd. Első lépésként hét normatívá összevonásáról született döntés - tudtuk meg *Lamperth Mónika* belügyminisztertől. A köztötségek oldása nagyobb döntési szabadságot biztosít - mondta a miniszter -, ugyanakkor fokozott felelősséget is jelent. A helyhatóságokon múlik ugyanis, hogy mely célokra mekkora összeget fordítanak. *Lamperth* úgy látja, azért a támogatások felhasználásában mégis marad egy szigorú korlát: az ellátások színvonala nem csökkenhet. - **A HÁLÓ szerkesztősége nyomon fogja követni az ígéretet!**